

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Et primo, vtrum in humanis actibus inueniatur voluntarium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](#)

**¶ Super Questiones
sexcentas.**

Q V A E S T I O VI.

¶ Via igitur. In diuītione, seu p̄paratione & q̄estio nis adiuerse, quōd author tractanda o mnia p̄reconcepīs, prima distinctionē separat totum hunc librum a secunda se cunda: deinde se cunda dist. separat tractatum de actib. humanis in univer sāl, a reliqua libri parte incipiente in questione 49. Tertia autem distinctionē tractatum ipsum de actibus distinguit, ita quōd primo de propriis homini, deinde de communib. in quest. 22, & sequentibus tractat dum dicit. Sequentes autem distinctionēs dant loca condi tionib. circumstan tis, & actibus propriis homini, qui būque sua, vñque ad 21. quest. inclu siue.

**¶ Super Questionis
sexta Articulum
primum.**

Circa primū articulū q. 5. dubium occurrit de il la propositione in corpore posita. scilicet, Quod nullā habet notitiam finis. & si in eo sit principiū actionis, tuel motus, nō tñ eius quod est agere, vel moueri. ppter finem, est principiū in ipso, sed in alio. Adueratur siquidem huic sententiā tam authoritas, quam ratio. Authoritas quidem Aristot. 2. phys. probat ex proposito, q̄ natura agit proper finem: unde arguifc. Naturalia agit proper finem: naturalia agunt a principio intrinseco sine notitia finis, ergo a gētia a principio intrinseco, sine finis notitia agunt, ppter finē, cuius oppositū in litera dicitur. Et confirmatur, quia si in naturalib. ratio nearentib. est pri ciipiū agendi, & non est principiū de ly, pp. fīsē, cu tota dil fensio Arist. ab aliis, cōtra quos disputat in 2. physico. confi stat non in hoc, q̄ naturalia agant (de

De voluntario & inuoluntario, in octo articulos diuisa.

Via igitur ad beatitudinem per actus aliquos necesse est peruenire: oportet consequenter de humanis actibus considerare, ut sciamus, quibus actibus peruenient ad beatitudinem, tuel impediatur beatitudinis via. Sed quia operations, & actus circa singularia sunt: ideo omnis operativa scien tia in particulari consideratione perficitur. Moralis igitur consideratio, quia est humānorū actuum, primo quidem tradenda est in uniuersali: secundū uero in particuliari.

¶ Circa uniuersalem autem con siderationem humanorum actuum, primo quidem considerandum occurrit de ipsis actibus humanis: Secundo, de principiis eorum. Humanorum autem actuum quidam sunt hominis proprii, quidam sunt homini, & aliis animalibus communes. Et quia beatitudo est proprium hominis bonum, propinquius se habet ad beatitudinem actus, qui sunt proprie humani, quam actus, qui sūt homini, aliisque animalibus com munes. Primo ergo considerandum est de actibus, qui sunt proprii homini: Secundo, de actibus qui sunt homini, aliisque animalibus communes, qui dicuntur anima passiones.

¶ Circa primum duo consideran da occurrint. Primo, de consideratione humanorum actuum: Secundū, de distinctione eorum actuum. Cū autem actus humani propriæ dicantur, qui sunt uoluntarij, eo quōd uoluntas est rationalis appetitus, q̄ est proprius homini: oportet considerare de actibus, in quantum sunt uolunta rij. Primo ergo considerandum est de uoluntario, & inuoluntario in communi. Secundū, de actibus qui sunt uoluntarij, quasi ab ipsa uoluntate eliciti, ut imme diate ipsius uoluntatis existentes. Tertiō, de actibus qui sunt uoluntarij, quasi a uoluntate imperati, qui sunt ipsius uoluntatis mediatis aliis potentiss. Et quia actus uoluntarij habent quādam cir cūstantias, fm quas dijudicatur, primo considerandum est de uoluntario, & inuoluntario, & con sequenter de circūstantiis ipsorū actuum, in quibus uoluntarium, & inuoluntarium inuenitur.

F CIRCA primum queruntur octo.

¶ Primō, Vtrum in humanis a ctibus inueniatur uoluntarium. Secundō, Vtrum inueniatur in animalib. brutis.

¶ Tertiō, Vtrum uoluntarium ef se possit absque omni actu.

¶ Quarto, Vtrum uiolentia uoluntati possit inferri.

¶ Quintō, Vtrum uiolentia cau set inuoluntarium.

¶ Sextō, Vtrum metus causet in uoluntarium.

¶ Septimō, Vtrum concupiscentia inuoluntarium causet.

¶ Octauō, Vtrum ignoranta.

A R T I C U L U S I.

Vtrum in humanis actibus inueniatur uoluntarium.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod in humanis actibus non inueniatur uoluntarium. Voluntarium enim est, cuius principiū est in ipso, ut pat ter Grego. Nicenum, * & Damas. † & Aristo. * sed principiū humanorum actuum non est in ipso homine, sed extra. nam appetitus hominis mouetur ad agendum ab appetibili quod est extra, quod est sicut mouens non motum, ut dicitur in 3. de anima. † ergo in humanis actibus non inueniatur uoluntarium.

¶ 2. Præterea: Philosophus in 8. physicor. * probat, quod non inuenitur in animalibus aliquis actus nouus, qui non præueniatur ab alio moro exteriori: sed omnes actus homini sunt noui, nullus enim actus homini atermens est. ergo principiū omnium humanorum actuum est ab extra: non igitur in eis inuenitur uoluntarium.

¶ 3. Præterea. Qui uoluntarie agit, per se agere potest: sed hoc homini non conuenit. dicitur enim Ioann. 15. Sine me nihil potest facere. ergo uoluntarium in humanis actibus non inueniatur.

S E D C O N T R A est, quod dicit Damascenus in secundo lib. * quod uoluntarium est actus, qui est operatio rationalis: tales autem sunt actus humani. ergo in actibus humanis inuenitur uoluntarium.

R E S P O N. Dicēdum, q̄ oportet in actib. humanis uoluntaria esse. Ad cuius evidentiam considerandum est, q̄ quorundam actuum principiū est in agere, seu in eo quod mouetur: quorundam autē

hoc enim non dispu tatur: sed in hoc, q̄ agat propter finem, vel non propter finem, & concludatur pars affirmativa, oportet dicere quod natura, q̄a est intrinsecum agendi principiū, non solum est principiū agendi, sed agendi propter finem: naturalia enim, ut sic, agunt propter finem.

¶ Circa illam aliam propositionē in eodē corpore, scilicet Quodcumque si agit, nel mouet a

Nicen. li. 5.
6.3. cir. prim.
Dam. lli. 2.
th. fidei c. 14
Ari. 3. eth. 1.
1. 10. 5.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28.

ordinis principium est, quod propria uitae hoc facit. Subordinati vero, quid superioris uitatis participatione sola hoc facit. Et quoniam agere propter finem, collationem quandam eius quod est ad finem, ad ipsum finem manifeste importat: conseruare autem in finem ab his cognitione (et si fingendi detur licentia) intelligi nequit, oportet ut de ratione principii propria uitatis actu propter finem sit cognitio: ac per hoc principium propria uitate agere possit, constat nec essendo ex gradu cognoscitivo. Et consequenter, siquid non cognoscitivum agit propter finem, & si habeat principium agenti propter finem, non habet principium nisi subordinati ordinis, quod scilicet ex hoc, quod est imprestito, quadratum, a cognoscitivo principiat propter finem. Et hoc modo naturalia agunt propter finem: ita quod aequatio est hic inter literam hanc, & secundum Physic. ac ratio est. Author siquidem loquitur de principio agenti propter finem: quia in litera dicitur, ad hoc quod aliquid fiat propter finem, requiritur aliqualis notitia finis: propter quod a philosophis dicitur, & opus naturae, est operis intelligentia. In secundo autem Physic. & alijs est ferme de qualunque principio, & sic late loquendo concedimus, & quod in naturalibus est principium agenti, & agenti propter finem. Naturam autem intelligentiae ueniens, est principium subordinati ordinis agenti propter finem, & non est principium propria uitatis directivum in finem. & sic omnia consonant. Ad secundam autem dubitationem dicimus, quod quia animalia imperfecte co-

motuum, vel actuum principium est extra. Cum n. lapis mouetur sursum, principium huius motionis est extra lapidem: sed cum mouetur deorsum, principium huius motionis est in ipso lapide. Eorum autem, quae a principio intrinseco mouentur, quedam mouent se ipsa, quedam autem non. Cum enim omne agens seu motu, agat seu mouatur propter finem (vt supra habitum est*) illa perfecte mouentur a principio intrinseco, in quibus est aliquid intrinsecum principium non solum ut mouentur, sed ut mouentur in finem. Ad hoc autem quod fiat aliquid propter finem, requiritur cognitio finis aliqualis. Quodcumque igitur sic agit, vel mouetur a principio intrinseco, quod habet aliquam notitiā finis, habet in seipso principium sui actus non solum ut agat, sed etiam ut agat propter finem. Quod autem nullam notitiā finis habet, est in eo sit principium actionis vel motus, non tamē eius quod est agere, vel moueri propter finem, est principium in ipso, sed in alio, a quo ei impetratur principium suę motionis in finem. Unde huiusmodi non dicuntur mouere se ipsa, sed ab aliis moueri. Quae vero habent notitiā finis, dicuntur se ipsa mouere: quia in eis est principium non solum ut agant, sed etiam ut agant propter finem. Et ideo, cum utrumque sitabat intrinseco principio, s. quod agunt, & quod propter finem agunt, horum motus & actus dicuntur voluntarij. Hoc autem importat nomen voluntarij, quod motus & actus sita propria inclinatione: & inde est quod voluntarium dicitur esse secundum diffinitionem Aristo. & Greg. Niceni, & Damasc. *non solum cuius principium est intra, sed cum additione scientiarum. Unde cum homo maxime cognoscat finem sui operis, & moueat se ipsum, in eius actionibus maxime voluntarium inuenitur.

AD PRIMUM dicendum, quod non omne principium, est principium primū. Licet ergo de ratione voluntarij sit, quod principium eius sit intra: non tamen est contra rationem voluntarij, quod principium in trinsecum causetur, vel mouetur ab exteriori principio: quia non est de ratione voluntarij, quod principium intrinsecum sit principium primum. Sed tamen sciendum, quod contingit aliquid principiū motus, esse primum in genere, quod tamen non est primum simpliciter: sicut in genere alterabilium, principium

A **mum alterans est corpus cælestē:**
quod tamen nō est primum mo-
uens simpliciter, sed mouetur
motu locali a superiori mouen-
te. Sic igitur principium intrin-
secum uoluntarij actus, quod est
vis cognoscitua & appetitua, est
primum principium in genere
appetitui motus, quāuis moue-
tur ab aliquo exteriori secundum
alias species motus.

D SECUNDVM Dicendum,
quod motus animalis nouus pre-
uenitur quidem ab aliquo exte-
riori motu, quantum ad duo.
Vno modo, in quantum per mo-
tum exteriorē p̄fentatur sensi-
bus animalis aliquod sensibile, qđ
apprehensum mouet appetitum:
sicut leo uidens ceruini per eius
motum appropinquantem, inci-
pit moueri ad ipsum. Alio mo-
do, in quantum per exteriorē
motum incipit aliqualiter immu-
tari naturali immutratione cor-
pus animalis, puta per frigus, vel
calorem. Corpore autem immu-
tato per motū exterioris corpo-
ris, immutatur etiam per accidēs
appetitus sensitivus, qui est virtus
organī corporei: sicut cū ex ali-
qua alteratione corporis commo-
uetur appetitus ad concupiscenti-
am alicuius rei: sed hoc non est
contra rationem voluntarij vt di-
ctum est*. Huiusmodi enim mo-
tions ab exteriori principio sunt
alterius generis.

C gnoscent finem, ut in
2. artic. huius q. dici-
citur, id est etiam im-
perfekte mouent se
ad finem: & est tanta
imperfetto ſe, vt
non niſi participatio
ne quadam mouent
se ad finem ſicut pru-
denta fuit, & ordinat
in finem. proper
quod simpliciter ne-
gari potest, quod mo-
uent se ad finem, ſi
cur quod ordinant ali
quid in finem: quāuis
concedatur simpliciter,
qđ mouent ſe. Et
pot̄ nihilominus cū
additione dici, quod
imperfekte mouer ſe
proper finem, & ſic
in proposito accidit:
nā superioris fuit fer-
mo simpliciter, hic at
est ferro ſe qđ ma-
nifestatum in 2. art.
Posset quoq; dici, vt
dicetur ad tertium du-
biū, qđ quia habent
cognitionem sen-
ſitivam, mediū locū
tenent inter natura-
lia, qđ nullo mō co-
gnoscent finem, & ra-
tionālia qđ oīco in-
gnoscent finē, mō in
hoc modo in illud ex-
tremū declinat. In
prima nāq; qđ quia
de agere p̄ finē sim-
plicer & per fe erat
fermo, cū naturalibus
computata fuit. Hic
vero quia de uolunta-
riō cōter sumpto, ut
ſequitur.

D A D T E R T I V M dicendum, quod Deus mouet hominem ad agendum non solum sicut proponens sensui appetibile, vel sicut immutans corpus, sed etiam sicut mouens ipsam voluntatem, quia omnis motus tam voluntatis, quam naturae, ab eo procedit sicut a primo mouente. Et sicut non est contra rationem naturae, quod motus naturae sit a Deo, sicut a primo mouente, in quantum natura est quoddam instrumentum Dei mouentis: ita non est contra rationem actus voluntarij, quod sit a Deo, in quantum voluntas a Deo mouetur: est tamen communiter de ratione naturalis & voluntarij motus, quod sint a principio intrinseco.

ARTICVLVS II.

Vtrum uoluntarium inueniatur in animalibus brutis.

AD SECUNDVM sic proce-
ceditur. Videtur, quod
uoluntarium non sit in bru-
tis animalibus. Voluntarium
enim a uoluntate dicitur: uo-

N secundo articu.
aduerte , q id qd
perius , in prima
clicet q.articulo se-
undo, appellauit au-

C 2 thor